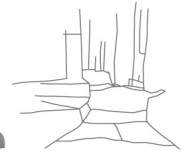

villa
Venire

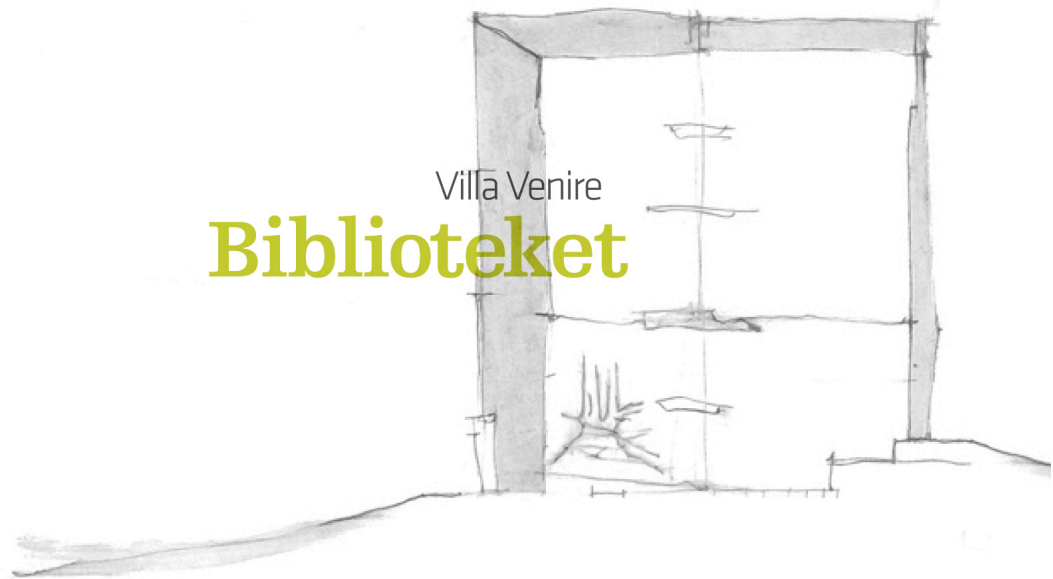

Virkekraft

- *er en rettighedserklæring*

Af Signe Skov, Villa Venire A/S – December 2013

Villa Venire
Biblioteket

Denne artikel skal handle om virkekraft. Den skal handle om, hvordan det kan blive muligt at få øje på de narrative ressourcer vi har til rådighed i samvær og samtaler. Ressourcer der er tilstede i kraft af, at vi som mennesker er væsner, der synes at have præference for fortælling, når vi skal beskrive levet tid – levet liv. Vi er allerede eksperter - og det i sådan en grad, at det kan være vanskeligt at begribe, hvad vi gør brug af, når vi fortæller.

Artiklens form er fortælling: Ord i lange vandrette rækker efter hinanden. Ikke tilfældige ord eller tilfældige rækkefølger, men arrangeret i en orden, der bygger en fortælling op omkring plottet *virkekraft*. Undervejs i artiklen og særligt når den er læst til ende, er det plottets mandat at få de udvalgte beskrivelser, eksempler og beretninger til at give mening i tilknytning til sig selv. Plottet skaber allerede i overskriften en forventning hos læseren om indholdet, og sikkert også forhåbninger om at blive lidt klogere på begrebet virkekraft. Lad os se om det bliver sådan...

...

Virkekraft er det ord Villa Venire indsætter, der hvor det engelske narrative begreb *Agency* stopper. Virkekraft indfanger bestræbelsen og evnen til at håndtere eksisterende narrative ressourcer på måder, der former professionelle identiteter, fællesskaber og organisationer. Afsættet er at virkeliggøre de fortællende kræfter, som allerede er tilstede hos os alle - hver især og i vores fælles organisationer.

Virkekraft handler om at virke i kraft af og til trods for 'virkelighed'. Virkelighed forstået som den magt, der kaprer definitionerne af normer og normaler. Det lyder måske lidt højtragende, men der er også noget meget vedkommende i gang her. Virkekraft er nemlig også kraften til at indvirke ansvarligt - man fristes til at sige bæredygtigt - på eget og andres liv. Med virkekraft understreger vi den fælles kraft. Først er vi mennesker sammen – så alt andet.

Vi starter i virkeligheden og går i retning af virkeliggørelsen

Det vi kalder *virkelighed* har det med - med fynd og klem - at definere de måder hvorpå liv kan leves. Vores kulturelle enigheder om tilstande og drivkræfter definerer kulturelle sædvaner, som på ordnet vis fastholder vores fælles fornemmelse af mening. Når meningen indimellem siver ud af episoder eller begivenheder – eller af hele (arbejds-)livet – som vand, der siver ud mellem hænderne – så fuger vi hullerne ud med vurderinger, rationaler og gode grunde, så meningen beskyttes. Vi gør det så instinktivt at det er svært at opdage mens det sker. Instinktet kender jeg ikke bedre forklaring på, end den amerikanske psykolog og seniorforsker Jerome S. Bruners (1999)

konstatering af, at vi er meningsøgende og meningsskabende væsner, der er sat i verden med før-sproglige-meningsparatheder.

Mekanismen i menings- og virkelighedsskabelse har et stærkt kort på hånden: Fortællingen. Og fortællingen er en snedig ræv. Den gør sig selv uundværlig ved at være en af de vigtigste kilder til viden om den menneskelige verden – særligt når det drejer sig om menneskers behov, drivkraft, intentioner, antagelser og konflikter. Uden narrativ forståelse er man sat ud af spillet. Fortællinger er med andre ord – her Bruners (1999):

”... at tage fat på den menneskelige kultur”

Synkront med at fortællingen er billetten ind i kulturen, synes vores kultur at være vores fornemmeste lærermester i fortællingens kunst. Ergo er indføringen i fortælling ikke som kognitiv, men en social praksis. ”Man tilegner sig ikke sprog fra tilskuerpladserne, men ved at bruge det” (Bruner, 1999).

Det er vist på tide med et eksempel. Herunder følger en lille beretning fra dér i livet, hvor man er i gang med at tage fat på den menneskelige kultur.

...

Jeg har en lille ven. Han er 4 ½ år og vi har det ret skønt sammen. Vi lærer meget af hinanden. Han introducerer mig til tidens hippeste youtubevideoer og jeg prøver at lære ham vendespillets fortræffeligheder...

Ind imellem kommer jeg til at kalde ham noget han ikke er. Jeg siger fx:

”Kom, du gamle -vi cykler på legepladsen nu”

Han reagerer prompte med et: ”Jeg er **ikke** gammel, jeg er barn”. Der er intet i hans forståelse af sig selv, i hans erindringer, i hans viden om det at være ham, der kan bekræfte plottet >>du gamle<<. Gammel er noget helt andet end ham. Det ved han. Han reagerer derfor på tiltalen og retter mig i min forståelse af verden. Egentlig siger han til mig; ”Kom ind i kampen, Signe. Du må se at forstå forskellen på at være barn og være gammel. Vi kan ikke have dig gående rundt i verden med så skør en ide om hvad der giver mening, når vi taler om tid og alder”.

Episoden fortsætter med mange replikker om skelnen i tid. ”Engang var jeg baby, nu er jeg barn”; ”De voksne bestemmer altid over børn”; ”Nogen gange bestemmer Asram over mig”... osv.

...

Når noget går på tværs af den kanoniske orden, så reagerer vi. Vi fortæller for igen at skabe orden og mening. Vi aktiverer vores narrative ressourcer.

Han ved allerede meget om det at være-i-verden og være-i-tid, trods sin unge alder. Det er hans primære ressource for at mestre fortællingens kunst. Det er herfra han henter alt stoffet til sin egen beretning, og det er her han virkelighedstjekker andres historier. Dette råmateriale af menneskelig handling, sædvane, tidslighed, stræben, symboler, betydninger etc. er en afgørende før-forståelse, som bestemmer vores evne til at følge og skabe en fortælling. Der kræves altså et minimum af kanonisk sensitivitet for at mestre fortællingen. Den franske filosof Paul Ricoeur (1990) bemærker kravet sådan her:

”To understand a story is to understand both the language of ‘doing something’ and the cultural tradition from which proceeds the typology of plots”

Hvordan kan vi få øje på fortællingerne?

Når vi kalder på virkelighed eller kalder noget for virkeligt, er det oftest udtrykt i narrative former:

Ord på rækker marineret i mening: Fortælling!

Trangen eller tvangen til fortælling har, ifølge Ricoeur (1990), at gøre med, at livet leves i tid. Den menneskelige fornemmelse af tid er vanskelig at udtrykke i andre former end fortællingens. *”Der var engang...”* siger vi.

Én måde at blotte fortællingens enheder på, er at starte med plottet. Et plot er, som vist, den forståelige helhed, der styrer selektionen af begivenheder i en hvilken som helst fortælling. Plottet medierer så at sige mellem liv (begivenhed/episode) og fortælling (tanke/udtryk). Plottet tager os i hånden gennem fortællingen og lader os forstå hændelser som logiske følger af hinanden. Vores bevidsthed og opmærksomhed føres frem i fortællingen af tusindvis af tilfældigheder, som skaber forventninger til slutningen. Samtidig giver plottet os mulighed for, med et retrospektivt blik, at bedømme hændelsernes betydning for slutningen. Plottet fordrer altså, at vi accepterer, at slutningen krævede de indtrufne begivenheder (Ricoeur, 1987). Plottet er et indkog af fortællingens handling, som trækker begivenheder og episoder frem i en fortælling, som en programmeret magnet.

Med udgangspunkt i plottet er der mindst tre muligheder i bestræbelsen på at få øje på fortællinger. Vi kan indsætte kontraster eller konfrontere kanoniske ordner, som det er eksemplificeret i denne artikel. Og vi kan kalde til metakognition, for at få øje på os selv som fortællende væsner. Metakognition er i denne forbindelse ikke blot *tanken om tanken*, men *tanken om tankers organisering og udtryk*. Her har vi adgang til hinandens organisering af virkelighed og mening – her kan vi mødes.

Hvordan sættes ressourcerne i værk?

Tænkningen og 'teksten' er vanskelige at adskille i sådan en undersøgelse. Det flyder hele tiden sammen, ligesom danseren og dansen. Vi er som mennesker spændt ud mellem på den ene side livet som det leves og mærkes hvert øjeblik - og på den anden side fortællingen om liv. Det er et både flygtigt og adræt spænd, fordi de to poler definerer og forudsætter hinanden gensidigt. Fortællinger emitterer livet på samme måde som livet emitterer fortællinger. Liv og fortælling gøres måske mere ære og ret, ved at blive forstået som bredden om en sump af tidslighed, ord, mening og handling, end hvis de ses som to parallelle spor, der udspænder mennesket som medierende og komponerende figur imellem sig.

Vi meddeler os til hinanden hele tiden, vi aftaler hvad meningen er og fortæller hinanden om vores ideer. Alt imens vi *er* tilstede midt i vores eget og hinandens liv. Vi er der, med vores biologi, signaler og nærvær. Vi er der, med al vores viden om det at være menneske. Vi er der, med et hav af erfaringer med det at gå på arbejde og være hinandens forudsætninger i en organisation.

Vi synes at have adgang til nogenlunde det samme stykke 'virkelighed', alligevel iværksættes ressourcerne vidt forskelligt. Nogen kan få en tilsyneladende ligegyldig lille hændelse, til at agere spændstigt eksempel for en hel læringsfilosofi eller begrunde sig selv i velformulerede rundede former. Andre snubler rundt i at sætte ord på deres hensigter, trods det, at der tydeligvis for enhver er visdom at hente bag det famlende forsøg. Hvem påkalder sig lettest virkelighedens magt?

”Stories happen to people who know how to tell them”

[Henry James]

Hvor kom vi til – nå ja, virkeliggørelse

Det magiske ved fortællingen er, at den ikke er en simpel efterligning af menneskelig handling, men en komposition – en iscenesættelse af handling – og dermed en skabende efterligning. Fortælling er noget andet end liv. Trods dens komplekse struktur og mangfoldighed, så kan den ikke rumme livet i dets helhed. Den er selektiv og sorterer i begivenheder, tanker og episoder ud fra et fremherskende plot. Plottet er derfor mættet med mening, og et både magtfuldt og kraftfuldt element at arbejde med.

Virkekraft kan virkeliggøres i organisationer, hvor man vover at tage den narrative påstand om, at der altid er mere liv end der er fortælling, for gode varer.

Fortællingerne om fx endeløse forandringer sætter sig som vaner i vores eget og fælles leksikon. Det er de samme ord vi hører os selv og andre sige, og det er som om de bliver karakterløse – blege og blodfattige. Ingen kan rigtig høre dem længere.

Med tiden vil vanerne sætte sig i livet og vi ser os selv leve de historier vi fortæller om det. Et livtag med den fortalte virkelighed kan blotlægge de plots, som organiserer vores opmærksomhed, hukommelse og valg i organisationen. Når vi møder kontrasten til plottet – om så den er skarp eller blot en nuance – er der skabt mulighed for en undersøgelse. Det er som om, vores vanlige fortællinger bliver fremmede for os igen. Vanen røbes og vi kan tage stilling og virke.

Hvad er det fortællingen ikke indfanger?

Jeg har lyst til at erklære en tanke. Den står på min egen regning – og jeg kan selv betale. Jeg har en fornemmelse af, at ordet *fortælling* eller *narrativ*, er sin egen dødvægt. Ordet henleder vores opmærksomheder på det sagte, det skrevne, det udtrykte ord. Jeg har færden af, at det kunne gavne med en meget bredere forståelse af fortælling.

Virkeligheden siver heldigvis også ind og ud af os i alle mulige andre former. Kunst, musik, arkitektur, stilhed, forbundenhed og nærvær.

Jeg har længe villet give stemme til fx før-fortællingen – det der foregår i og omkring os lige dér inden vi udvælger, hvad tungen skal give stemme. Og til de tavse fortællinger - det der aldrig bliver sagt, men som alligevel sætter tydelige vilkår for vores samvær. Vi taler ofte om at "få øje på", eller når det går højt, "få øre på fortællingen". Måske skulle vi hellere tale om at "få sans på fortællingen".

...

Virkekraft er for mig et se, en beskeden rettighedserklæring. Det berettiger os alle -hver især og særligt sammen - til at tage stilling til virkelighedens virkning. Hvad gør det ved os? Og hvordan vil vi virke i kraft af og til trods for det?

Litteratur

Bruner, J. (2004). Life as Narrative. *Social Research* , 71 (3), pp. 691-710.

Bruner, J. (1999). *Mening i Handling*. Århus: Forlaget Klim.

Bruner, J. (1996). *The Culture of Education*. Cambridge, Massachusetts, London: Harvard University Press.

Ricoeur, P. (1987). Narrativ tid. *Tidskrift for kultur- og teksanalyse* , nr. 8, pp. 13-31.

Ricoeur, P. (1990). *Time and Narrative* (Vol. 1). (K. M. Pellauer, Trans.) The University of Chicago.